

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ NGƯỜI THẦY GIÁO

PGS.TS Trần Đình Tuấn¹

Tóm tắt: Hồ Chí Minh xác định người thầy giáo là người lao động thầm lặng nhưng là anh hùng vô danh. Không có thầy giáo thì không có giáo dục, không có giáo dục thì không có cán bộ, không đào tạo được lực lượng lao động có chuyên môn nghề nghiệp và do đó không phát triển được văn hóa, kinh tế của đất nước. Thầy giáo là chiến sĩ chiến đấu không mệt mỏi trên mặt trận văn hoá giáo dục. Để nâng cao chất lượng giáo dục phải nâng cao chất lượng đội ngũ nhà giáo. Hồ Chí Minh đề ra các yêu cầu đối với người thầy giáo, đồng thời chỉ ra rằng, Đảng, Nhà nước phải có các biện pháp quan tâm đến đội ngũ nhà giáo tương thích với sự phát triển của xã hội trong từng giai đoạn cụ thể.

Từ khóa: Tư tưởng Hồ Chí Minh, Người thầy giáo, vai trò của người thầy giáo, yêu cầu đối với thầy giáo

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Vừa qua, Bộ Chính trị đã ban hành Kết luận số 91-KL/TW về việc tiếp tục thực hiện Nghị quyết số 29-NQ/TW trong giai đoạn tiếp theo. Kết luận đã xác định: “Đổi mới quản lý nhà nước đối với nhà giáo một cách đồng bộ, gắn với quản lý chuyên môn và chất lượng. Đổi mới mạnh mẽ cơ chế, chính sách phát hiện, tuyển dụng, sử dụng, bồi dưỡng, đãi ngộ và trọng dụng nhân tài làm việc trong ngành Giáo dục; thực hiện chủ trương lương của nhà giáo được ưu tiên xếp cao nhất trong hệ thống thang bậc lương hành chính sự nghiệp và có thêm phụ cấp tùy theo tính chất công việc, theo vùng” [1].

Trong bài phát biểu chỉ đạo tại Hội nghị tổng kết năm học 2023-2024 và triển khai nhiệm vụ năm học 2024-2025, Thủ tướng Chính phủ Phạm Minh Chính đã giao nhiệm vụ cho Bộ Giáo dục Đào tạo tập trung xây dựng dự án Luật Nhà giáo trình Quốc hội thông qua tại kỳ họp thứ 8. Đồng thời phải xây dựng, rà soát, sửa đổi, bổ sung các chính sách, chế độ đãi ngộ đối với đội ngũ giáo viên phù hợp [2].

Như vậy, vấn đề nhà giáo đang được Đảng, Quốc hội và Chính phủ đặc biệt quan tâm. Bài viết này xin giới thiệu khái quát những tư tưởng của Hồ Chí Minh về người thầy giáo, góp phần có thêm cơ sở lý luận đóng góp ý kiến cho dự thảo Luật Nhà giáo và tổ chức thực hiện Kết luận số 91-KL/TW của Bộ Chính trị.

2. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của người thầy giáo

Tư tưởng Hồ Chí Minh về vấn đề này có nguồn gốc từ thực tiễn lịch sử vai trò của giáo viên đối với quá trình phát triển của các chế độ xã hội. Bất kỳ chế độ xã hội

¹ Phó Viện trưởng, Chủ tịch Hội đồng khoa học, Viện Nghiên cứu hợp tác phát triển giáo dục.

nào lực lượng thầy giáo vẫn là một bộ phận quan trọng mà chính quyền phải nắm giữ và sử dụng cho mục đích chính trị của mình.

Dưới chế độ xã hội chủ nghĩa, các thầy, cô giáo đã trở thành một lực lượng tiên phong trong cuộc cách mạng tư tưởng văn hoá. V.I.Lênin đánh giá rất cao vai trò của đội ngũ nhà giáo, các thầy, cô giáo là một lực lượng mạnh mẽ, đầy trí tuệ, Đảng và những người lãnh đạo phải nắm lấy lực lượng này. Người cộng sản muốn lãnh đạo được cách mạng phải biết sử dụng các nhà sư phạm, phải “đưa các nhà sư phạm có tài hoặc có khả năng lên các chức vụ có trách nhiệm hơn, vào một phạm vi hoạt động rộng hơn” [3, tr.406]. V.I.Lênin chỉ ra con đường để khẳng định quyền lãnh đạo của những người cộng sản là phải biết sử dụng các nhà sư phạm để phụ tá cho mình, coi việc sử dụng các nhà sư phạm như một tiêu chí đánh giá năng lực của người lãnh đạo: “Người cộng sản lãnh đạo chỉ có một cách duy nhất để chứng minh quyền lãnh đạo của mình, đó là tìm cho mình được nhiều, càng ngày càng nhiều, những người phụ tá trong số các nhà sư phạm thực hành, biết giúp đỡ họ làm việc, biết đề bạt họ, biết giới thiệu và chú ý đến kinh nghiệm của họ”. [3, tr.407]

Kể thừa, phát triển những tư tưởng của nhân loại và dân tộc, Hồ Chí Minh đánh giá cao vai trò của người thầy giáo và chỉ ra chức trách nhiệm vụ của người giáo viên như sau:

2.1.1. Những người thầy giáo tốt là những anh hùng vô danh

Phát biểu tại Trường Đại học sư phạm Hà Nội (10-1964), Hồ Chí Minh nhấn mạnh: “Người thầy giáo tốt, người thầy giáo xứng đáng là người thầy vẻ vang nhất, dù tên tuổi không đăng trên báo, không được thưởng huân chương. Song những người thầy giáo tốt là những người anh hùng vô danh. Đây là một điều rất vẻ vang, nếu không có thầy giáo dạy dỗ cho con em nhân dân thì làm sao mà xây dựng Chủ nghĩa Xã hội được. Vì vậy nghề thầy giáo rất quan trọng, rất vẻ vang. Ai có ý kiến không đúng về nghề thầy giáo thì phải sửa chữa” [10, tr.331].

Khi nói thầy giáo là anh hùng vô danh tức là khẳng định công lao to lớn và đức tính hy sinh thầm lặng của thầy giáo, đồng thời nói lên đặc điểm của hoạt động sư phạm. Những đóng góp của thầy giáo cho xã hội không phải để đắp “tượng đồng, bia đá” hay để tính toán thành tích cá nhân mà đó là trách nhiệm lương tâm nghề nghiệp, là niềm vinh dự, tự hào của người thầy giáo. Đó là lĩnh vực hoạt động thầm lặng không có gì đột xuất, không có gì oanh liệt nhưng rất vẻ vang. Hồ Chí Minh đánh giá người thầy giáo tốt là người “vẻ vang nhất”. Đây là một sự đánh giá rất mới, hàm chứa trong đó cả những giá trị truyền thống và hiện đại về người thầy giáo và nghề dạy học. Ta cảm nhận được trong đánh giá của Hồ Chí Minh vẫn có bóng dáng về sự thanh cao của nghề dạy học. Đó là cái thanh cao được gắn với vinh dự và trách nhiệm “vẻ vang nhất” của người chiến sĩ cách mạng, là vinh hạnh của sự nghiệp “trồng người”. Điều hết sức vẻ vang đó là việc chăm lo, dạy dỗ con em nhân dân thành người công dân tốt,

người chiến sĩ tốt, người cán bộ tốt cho nước nhà. Hồ Chí Minh nói, hoạt động của thầy giáo tuy không có “tượng đồng, bia đá” nhưng thầy giáo tốt thì sẽ “hữu xạ tự nhiên hương”, công lao của thầy giáo sẽ tồn tại vĩnh hằng trong nhân gian bằng “bia lòng”, “bia miệng”, đó là thứ bia không bị phai mờ bởi thời gian.

2.1.2. Không có thầy giáo thì không có giáo dục

Hồ Chí Minh khẳng định vai trò của người thầy giáo: “Không có thầy giáo thì không có giáo dục... không có giáo dục, không có cán bộ thì cũng không nói gì đến kinh tế văn hoá” [8, tr.184]. Trong tư tưởng của Hồ Chí Minh toát lên sự trân trọng, những yêu cầu, những lời dặn dò và kỳ vọng to lớn đối với việc xây dựng đội ngũ những người thầy trong xã hội.

“Không có thầy giáo thì không có giáo dục”, dưới góc độ của lý luận giáo dục, là sự khẳng định vai trò chủ thể của thầy giáo trong quá trình giáo dục. Quá trình giáo dục bao gồm hệ thống các thành tố, từ mục tiêu, nhiệm vụ giáo dục đến nội dung giáo dục, phương pháp giáo dục, hình thức tổ chức giáo dục, phương tiện và các điều kiện đảm bảo cho giáo dục, kết quả giáo dục, nhà giáo dục và đối tượng giáo dục. Trong hệ thống các thành tố đó, giáo viên là chủ thể quan trọng nhất, quyết định sự vận động của quá trình giáo dục. Giáo viên có trách nhiệm phải thâm nhập vào các thành tố khác, liên kết các thành tố đó trong hệ thống, định hướng sự vận động của các thành tố đó và làm cho các thành tố đó phát huy tác dụng cao nhất. Giáo viên có trách nhiệm tổ chức và xây dựng môi trường giáo dục. Giáo viên quyết định chất lượng giáo dục, “Học trò tốt hay xấu là do thầy giáo, cô giáo tốt hay xấu” [9, tr. 492]. Như vậy, người thầy giáo trong tư tưởng Hồ Chí Minh là nhân tố quyết định quá trình vận hành của hệ thống giáo dục và chất lượng giáo dục.

2.1.3. Thầy giáo là chiến sĩ trên mặt trận văn hoá giáo dục

Theo Hồ Chí Minh, trong nền giáo dục cách mạng, người giáo viên phải là những chiến sĩ tiên phong trên mặt trận tư tưởng, văn hoá. Đây là quan niệm rất mới, chỉ có đứng trên lập trường của người cộng sản mới có được quan điểm vừa mang tính cách mạng, vừa mang tính khoa học như vậy. Người chiến sĩ tức là muốn nói tính chất cam go quyết liệt trên mặt trận văn hoá giáo dục. Văn hoá giáo dục không chỉ là một khoa học, một nghệ thuật mà còn là một cuộc cách mạng, đòi hỏi người giáo viên phải chiến đấu như một người chiến sĩ để thực hiện các mục tiêu, nhiệm vụ giáo dục mới do Đảng đã đề ra. Mọi hoạt động của người giáo viên phải được xác định xu hướng chính trị tư tưởng rõ ràng.

Với tư cách là người chiến sĩ trên mặt trận văn hoá giáo dục, trước hết người giáo viên phải có nhiệm vụ đào tạo cán bộ cho nước nhà, có trách nhiệm truyền bá cho thế hệ trẻ lý tưởng đạo đức chân chính, hệ thống các giá trị, tinh hoa văn hoá

của dân tộc và nhân loại, bồi dưỡng cho họ những phẩm chất cao quý và năng lực sáng tạo phù hợp với sự phát triển và tiến bộ xã hội. Theo Hồ Chí Minh, người thầy giáo có sứ mệnh đào tạo lớp người có đức, có tài kế tục sự nghiệp cách mạng. Tại lớp học chính trị của giáo viên cấp II, cấp III toàn miền Bắc (ngày 13 tháng 9 năm 1958), Hồ Chí Minh đã căn dặn: “Vì lợi ích mười năm thì phải trồng cây, vì lợi ích trăm năm thì phải trồng người. Chúng ta phải đào tạo ra những công dân tốt và cán bộ tốt cho nước nhà. Nhân dân, Đảng, Chính phủ giao các nhiệm vụ đào tạo thế hệ tương lai cho các cô, các chú. Đó là một trách nhiệm nặng nề, nhưng rất vẻ vang” [9, tr. 222].

Người thầy giáo xã hội chủ nghĩa khác người thầy giáo dưới chế độ thực dân phong kiến. Hồ Chí Minh so sánh chỉ ra vai trò, trách nhiệm của người thầy giáo trong thời đại mới: “Thầy giáo ngày nay không phải như trước, chỉ biết gõ đầu trẻ, miễn là có bài cho học trò học, cuối tháng bỏ lương vào túi. Bây giờ thầy giáo có trách nhiệm với nhân dân, đào tạo cán bộ ra phục vụ nhân dân” [8, tr. 225].

Trong thực tiễn cách mạng Việt Nam, dưới sự chỉ đạo của Chủ tịch Hồ Chí Minh, đội ngũ giáo viên đã thực sự hoạt động như những người chiến sĩ. Sau Cách mạng Tháng Tám năm 1945, người thầy giáo được coi là chiến sĩ tiên phong trong phong trào diệt giặc dốt, có nhiệm vụ chống nạn mù chữ, thầy giáo, cô giáo phải “chịu cực khổ, khó nhọc, hy sinh phấn đấu, để mở mang tri thức phổ thông cho đồng bào, để xây đắp nền văn hoá sơ bộ cho dân tộc” [4, tr. 220]. Việc nâng cao dân trí là cơ sở để khẳng định vị thế của dân tộc ta trên trường quốc tế. “Đồng bào bây giờ phải biết chữ hết để trả lời cho thế giới biết nước ta là một nước văn minh, ai cũng biết chữ” [5, tr. 60].

Theo Hồ Chí Minh, người thầy giáo là chiến sĩ làm nhiệm vụ diệt giặc dốt, xoá nạn mù chữ là gián tiếp chống giặc ngoại xâm, bảo vệ chính quyền cách mạng, góp phần đưa công cuộc kháng chiến nhanh chóng đi đến thắng lợi. Hồ Chí Minh chỉ ra rằng, dốt nát cũng là kẻ địch. Địch dốt nát giúp cho địch ngoại xâm. Địch dốt nát tấn công ta về tinh thần, cũng như địch thực dân tấn công ta bằng vũ lực. Địch thực dân dựa vào địch dốt nát để thi hành chiến lược ngu dân. Địch dốt nát dựa vào địch thực dân để đưa dân ta vào nơi mù quáng, do đó “tiêu diệt được giặc dốt, tức là tiêu diệt được một lực lượng hậu thuẫn của thực dân” [5, tr. 379].

Như vậy, dưới sự lãnh đạo của Chủ tịch Hồ Chí Minh, ngay từ những ngày đầu của Cách mạng Tháng Tám năm 1945, người thầy giáo đã đóng góp quan trọng trên nhiều phương diện của đời sống xã hội. Đó là tham gia vào sự nghiệp giải phóng con người, xây dựng nền văn hóa mới, phục vụ công cuộc kháng chiến, kiến quốc. Đánh giá về việc làm và công lao của người thầy trong thời kỳ này, Hồ Chí Minh khẳng định: “Một phần tương lai của dân tộc nước nhà nằm trong sự cố gắng của anh chị em. . . đồng bào ta ai cũng biết đọc, biết viết. Cái vinh dự đó thì tượng đồng bia đá nào cũng không bằng” [4, tr. 220].

Sau khi cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược thắng lợi, cách mạng Việt Nam bước vào một giai đoạn mới, nhiệm vụ khôi phục kinh tế, phát triển văn hoá, đặt ra yêu cầu bức thiết về đội ngũ cán bộ chuyên môn có trình độ về khoa học kỹ thuật, cán bộ quản lý kinh tế, cán bộ văn hóa. Nhiệm vụ then chốt của đội ngũ thầy, cô giáo là đào tạo “Thầy dạy tốt, trò học tốt, cung cấp đủ cán bộ cho nông nghiệp, công nghiệp, cho các ngành kinh tế và văn hoá. Đó là nhiệm vụ vẻ vang của các thầy giáo, cô giáo” [8, tr. 138].

Khi miền Bắc tiến lên xây dựng chủ nghĩa xã hội, nhiệm vụ của các thầy, cô giáo đã được Hồ Chí Minh chỉ ra là “đào tạo những công dân tốt, những cán bộ tốt sau này, góp phần xây dựng chủ nghĩa xã hội làm cho miền Bắc vững mạnh thành hậu thuẫn cho cuộc đấu tranh thống nhất nước nhà” [9, tr. 494].

Như vậy, vai trò và nhiệm vụ của người thầy trong tư tưởng Hồ Chí Minh luôn gắn liền với nhiệm vụ chính trị, đường lối phát triển giáo dục để đào tạo ra những con người đáp ứng yêu cầu của cách mạng trong từng giai đoạn. Với ý nghĩa đó, người thầy giáo cũng là người chiến sĩ cách mạng.

2.2. Tư tưởng Hồ Chí Minh về phẩm chất chính trị, đạo đức, phong cách và năng lực của người thầy giáo

Đề cao vai trò của người thầy giáo cũng là đặt ra yêu cầu cao đối với người thầy giáo. “Các thầy giáo có nhiệm vụ nặng nề và vẻ vang là đào tạo cán bộ cho dân tộc” [6, tr. 467]. Nhiệm vụ của thầy giáo không phải chỉ có dạy chữ mà còn phải dạy người. Để xứng đáng là người thầy giáo xã hội chủ nghĩa, xứng đáng với sự tôn vinh của xã hội, người thầy giáo phải thật sự là tấm gương mẫu mực để người học noi theo. Sự gương mẫu của người thầy không phải chỉ giới hạn về đạo đức, nhân cách mà còn ở tài năng trong lĩnh vực chuyên môn nghề nghiệp, trên các mặt hoạt động thực tiễn chính trị, xã hội. Người thầy giáo xã hội chủ nghĩa phải đáp ứng yêu cầu rất cao của xã hội về phẩm chất đạo đức, nhân cách và năng lực, phải là kiểu mẫu về tư tưởng, đạo đức, lối làm việc.

2.2.1. Người thầy giáo xã hội chủ nghĩa phải có giác ngộ xã hội chủ nghĩa

Thầy giáo trong chế độ xã hội chủ nghĩa phải “luôn luôn nâng cao tinh thần yêu Tổ quốc, yêu chủ nghĩa xã hội, ... tuyệt đối trung thành với sự nghiệp cách mạng, triệt để tin tưởng vào sự lãnh đạo của Đảng, sẵn sàng nhận bất kỳ nhiệm vụ nào mà Đảng và nhân dân giao cho” [11, tr. 403]. Người thầy giáo xã hội chủ nghĩa phải có đạo đức cách mạng: Trung với nước, hiếu với dân, cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư, thương yêu con người và tinh thần quốc tế thủy chung trong sáng.

Theo Hồ Chí Minh, phẩm chất đạo đức quan trọng nhất của người thầy giáo là phục vụ Tổ quốc, phục vụ nhân dân. Phục vụ Tổ quốc gắn liền với phục vụ nhân dân. Phẩm chất đạo đức này được đề cập trong nhiều bài viết, bài nói của Hồ Chí

Minh. Nói chuyện với thầy giáo, cô giáo lớp Nghiên cứu chính trị Khoá 1 Trường Đại học nhân dân, Hồ Chí Minh căn dặn: “Chân lý là cái gì lợi cho Tổ quốc, cho nhân dân. Cái gì trái với lợi ích của Tổ quốc, của nhân dân không phải là chân lý. Ra sức phụng sự Tổ quốc, phục vụ nhân dân tức là phục tùng chân lý” [8, tr. 216].

Trong tư tưởng Hồ Chí Minh, phẩm chất đạo đức phục vụ Tổ quốc của người thầy giáo có nội dung rất cụ thể. Người thầy giáo phải đặt lợi ích của Tổ quốc, của nhân dân lên trước hết, trên hết và bất kỳ hoàn cảnh nào cũng phải thực hiện tốt đường lối giáo dục của Đảng và Nhà nước, phải kính trọng nhân dân, tin vào sức mạnh của nhân dân. Trong bài nói chuyện tại lớp nghiên cứu chính trị khoá II, Trường Đại học nhân dân, ngày 8 tháng 12 năm 1956, Hồ Chí Minh giải thích “Nhân nghĩa là nhân dân. Trong bầu trời không có gì quý bằng nhân dân. Trong thế giới không có gì mạnh bằng lực lượng đoàn kết của nhân dân” [8, tr. 276]. Từ sự tin tưởng vào sức mạnh của nhân dân, Hồ Chí Minh cho rằng sự nghiệp giáo dục đào tạo nói chung và người thầy giáo nói riêng phải dựa vào dân, gắn bó với quần chúng nhân dân để được quần chúng nhân dân tin yêu và giúp đỡ.

2.2.2. Người thầy giáo xã hội chủ nghĩa phải có lương tâm nghề nghiệp, yêu người, yêu nghề

Người thầy cần nhất là phải có cái tâm trong sáng. Cái tâm của người thầy là sự thể hiện của tình thương yêu con người. Cái tâm trong sáng được thể hiện ở đạo đức và hành vi hết lòng vì học sinh thân yêu, tận tâm dạy bảo học sinh. Cái tâm trong sáng được thể hiện ở hành động thiết tha với nghề nghiệp, luôn luôn tìm tòi, sáng tạo để tìm ra cách dạy hay nhất, tốt nhất. Cái tâm trong sáng được thể hiện ở chính lương tâm nghề nghiệp đó là sự công bằng, công tâm đối với học sinh. Không bị sa ngã bởi những cám dỗ vật chất tầm thường. Cái tâm ấy còn được biểu hiện ở sự kiên quyết đấu tranh chống những cái xấu, cái sai trong xã hội, trong chính bản thân mình và trong đồng sự. Hồ Chí Minh dạy thầy giáo và học sinh phải thật thà. Sống thật, nói thật, làm thật để cống hiến thật sự, để lời nói đi đôi với việc làm, làm có ích cho Tổ quốc, cho nhân dân và cho xã hội, cho chính bản thân mình.

Theo Hồ Chí Minh, người thầy giáo phải có phẩm chất đạo đức thương yêu học trò, phải quan tâm săn sóc học trò với một tình cảm sâu nặng như ruột thịt, song cách thể hiện phải phù hợp với từng lứa tuổi và cấp học. Ở tiểu học, mẫu giáo các thầy giáo, cô giáo “Phải thương yêu các cháu như con em ruột thịt của mình” [7, tr. 562]. Ở cấp đại học thì tình thương của người thầy đối với học trò, được xây dựng trên cơ sở dân chủ, kỷ cương và trách nhiệm. “Dân chủ nhưng trò phải kính thầy, thầy phải quý trò chứ không phải là cá đối bằng đầu”. Đây là mối quan hệ tốt đẹp của thầy và trò trong xã hội dân chủ, có sự kế thừa những giá trị đạo lý tôn sư trọng đạo của dân tộc.

Gắn liền với phẩm chất đạo đức thương yêu học trò là phẩm chất đạo đức “thật thà yêu nghề” của người thầy. Phẩm chất yêu nghề của người thầy được biểu hiện

trước hết là sự gấn bó thiết tha với nghề nghiệp trong bất cứ hoàn cảnh nào. Nghề giáo là một nghề lao động khó nhọc, đòi hỏi phải đầu tư nhiều thời gian, công sức, nhưng không phải là nghề có thu nhập cao. Nếu không thiết tha với nghề nghiệp sẽ bị dao động trước hoàn cảnh khó khăn. Vì vậy, Hồ Chí Minh thường căn dặn những người làm thầy “nên yên tâm công tác” không nên “đứng núi này trông núi nọ, muốn thay đổi công tác, kèn cựa vì địa vị” [7, tr. 562].

2.2.3. Người thầy giáo xã hội chủ nghĩa phải mô phạm về mọi mặt

Thầy giáo thời nào cũng được xã hội tôn trọng, vinh danh bởi vì người thầy luôn tượng trưng cho những gì chuẩn mực nhất về đạo đức, lối sống, là “khuôn vàng, thước ngọc” cho học sinh noi theo. Hồ Chí Minh thường nhắc nhở: “các thầy, cô giáo phải trở thành tấm gương sáng, thành kiểu mẫu cho các em noi theo”, “phải làm kiểu mẫu về mọi mặt: tư tưởng, đạo đức, lối làm việc” [20, tr. 646]. Người thầy giáo như tấm gương trong cho học sinh soi vào và noi theo, trước hết là ở đạo đức và phẩm chất người thầy. Học sinh càng nhỏ, càng hay bắt chước ở thầy, cô giáo những hành vi, cử chỉ của những sinh hoạt hằng ngày, cho nên thầy, cô phải có cử chỉ và hành vi mẫu mực thật sự.

Đạo đức, lối sống của thầy cô giáo và các mối quan hệ sư phạm trong nhà trường sẽ là môi trường giáo dục mà ở đó tâm hồn, tình cảm, đạo đức của học sinh từng ngày, từng giờ được trưởng thành. Hồ Chí Minh đã nói: “Óc những người tuổi trẻ trong sạch như một tấm lụa trắng. Nhuộm xanh thì nó sẽ xanh. Nhuộm đỏ thì nó sẽ đỏ. Vì vậy sự học tập ở trong trường có ảnh hưởng rất lớn cho tương lai của thanh niên, và tương lai của thanh niên tức là tương lai của nước nhà” [5, tr. 102]. Tấm gương của người thầy đối với học sinh là vô cùng quan trọng, “Thầy tốt thì ảnh hưởng tốt, thầy xấu thì ảnh hưởng xấu” [9, tr. 492]. U-xin-xki cũng đã khẳng định: “Nhân cách của người thầy là sức mạnh có ảnh hưởng to lớn đối với học sinh, sức mạnh đó không thể thay thế bằng bất kỳ cuốn sách giáo khoa nào, bất kỳ câu chuyện châm ngôn đạo đức, bất kỳ một hệ thống khen thưởng hay trách phạt nào khác”.

2.2.4. Người thầy giáo xã hội chủ nghĩa phải có trí tuệ và tài năng.

Hồ Chí Minh đặc biệt đề cao vai trò của đạo đức, song không tuyệt đối hoá mặt đạo đức coi nhẹ lĩnh vực chuyên môn, nghiệp vụ. Mối quan hệ giữa đức và tài là mối quan hệ giữa chuyên môn và chính trị, giống như thể xác và linh hồn không thể tách rời nhau. Hồ Chí Minh khẳng định “Chính trị là đức, chuyên môn là tài”, “Chính trị là linh hồn, chuyên môn là cái xác. Có chuyên môn mà không có chính trị thì chỉ còn cái xác không hồn” [9, tr. 492]. Theo Hồ Chí Minh giữa đức và tài, hồng và chuyên, phẩm chất và năng lực của người thầy giáo có mối quan hệ hữu cơ và tác động qua lại lẫn nhau. Có đức là để tài năng phát triển đúng hướng, và có tài thì đức mới phát

huy được tác dụng. Người thầy giáo phải chú ý cả tài cả đức, “Có tài mà không có đức là hỏng. Có đức mà chỉ i tờ thì dạy thế nào? Đức phải có trước tài” [9, tr. 492]. Hồ Chí Minh có quan điểm mới về vị trí đạo đức của người thầy giáo. Đó là từ đạo đức để đi đến tài năng, phải có chính trị trước rồi có chuyên môn, đức phải có trước tài.

Hồ Chí Minh luôn yêu cầu đội ngũ nhà giáo ngoài tài năng, học vấn phải có đạo đức cách mạng, “trong giáo dục không những phải có tri thức phổ thông mà phải có đạo đức cách mạng, có tài phải có đức”. Đối với người giáo viên tài và đức luôn thống nhất với nhau, chuyển hoá cho nhau trong hoạt động sư phạm. Đôi khi đức trở thành một phẩm chất không thể thiếu trong tài năng sư phạm. Bởi vì chỉ có những thầy giáo có đạo đức phát triển tốt thì mới có sức thuyết phục cao trong giáo dục học sinh. Ngược lại, người thầy giáo giỏi, có tài năng sư phạm thì mới đào tạo ra được những học trò ngoan, những cán bộ giỏi.

2.2.5. Người thầy giáo xã hội chủ nghĩa phải luôn cố gắng học thêm mãi

Thầy giáo phải đại diện cho tinh thần và ý chí tự học, tự rèn. Hồ Chí Minh yêu cầu: “Các cô, các chú là những thầy giáo, những cán bộ giáo dục đều phải luôn luôn cố gắng học thêm, học chính trị, học chuyên môn. Nếu không tiến bộ mãi thì sẽ không theo kịp đà tiến chung, sẽ trở thành lạc hậu”. Theo quan niệm của Hồ Chí Minh, người đi huấn luyện phải học thêm mãi thì mới làm được công việc huấn luyện của mình.

Thầy giáo phải học suốt đời. Học hỏi là công việc phải làm suốt đời. Không ai có thể tự cho mình là biết đủ rồi, hiểu đủ rồi. Ai tự cho mình là biết đủ rồi, hiểu đủ rồi thì đó là kẻ dốt nhất. Người thầy giáo phải học hỏi nhiều lắm, từ học chữ, học chuyên môn, học cách thức dạy, phương pháp dạy, học tất cả kho tàng tri thức của nhân loại và học đạo đức mới, văn hoá mới. Việc học đối với người thầy giáo giống như cơm ăn nước uống hàng ngày. Còn sống, còn làm việc, còn hoạt động còn phải học. Hồ Chí Minh yêu cầu, những người hoạt động trong lĩnh vực giáo dục không được bằng lòng với kiến thức đã có, mà phải thường xuyên tích lũy kiến thức. “Cán bộ và giáo viên cũng phải tiến bộ cho kịp thời đại thì mới làm được nhiệm vụ. Chớ tự túc, tự mãn, cho là giỏi rồi thì dừng lại. Mà dừng lại là lùi bước, là lạc hậu, mình tự đào thải trước” [9, tr. 489].

Thầy giáo phải học mọi lúc, mọi nơi. Thầy giáo không chỉ học trong nhà trường mà phải học trong đời sống, trong nhân dân, trong xã hội, học trong công việc. Hồ Chí Minh đặc biệt coi trọng việc học trong nhân dân. Đối với người thầy giáo không chỉ học đạo đức trong nhân dân mà còn phải học cả tri thức trong nhân dân, học cách nói của dân. Học ở những người chung quanh và học ở chính công việc của bản thân mình. Trong công việc, trong cuộc sống sinh hoạt, trong cách xử lý, giải quyết các tình huống nảy sinh hàng ngày đều có cái ưu điểm và khuyết điểm để rút kinh nghiệm và

học hỏi. Thầy giáo phải được đào tạo trong nhà trường với tự đào tạo trong thực tiễn, trong cuộc sống. Hồ Chí Minh yêu cầu các thầy giáo phải có kế hoạch và có phương pháp học mọi lúc, mọi nơi. Mỗi thầy giáo phải tự hình thành, tự lựa chọn cho mình cách thức tự học phù hợp nhất.

2.2.6. Hồ Chí Minh yêu cầu Đảng và Nhà nước phải thường xuyên quan tâm đến thầy giáo, cô giáo cả tinh thần lẫn vật chất

Đồng thời với việc đặt ra yêu cầu cao cho đội ngũ các nhà giáo, Hồ Chí Minh yêu cầu, Đảng và Nhà nước phải thường xuyên quan tâm đến thầy giáo, cô giáo cả tinh thần lẫn vật chất, và có như vậy mới có cơ sở để thầy, cô giáo sống thật tốt, dạy thật tốt. Để người thầy giáo thật sự xứng đáng với sự tôn vinh của nhân dân và xã hội, một mặt phải do chính bản thân người thầy tu dưỡng, rèn luyện và phấn đấu, mặt khác, rất cần và phải có sự quan tâm, chăm sóc của Đảng, chính quyền, các đoàn thể và nhân dân, cũng như sự nghiệp trồng người phải được tạo thành từ sức mạnh toàn xã hội chứ không chỉ riêng nhà trường và các thầy, cô giáo.

3. KẾT LUẬN

Theo tư tưởng Hồ Chí Minh, người thầy giáo xã hội chủ nghĩa là người chiến sĩ cách mạng trên mặt trận văn hoá. Người thầy giáo luôn được xã hội tôn vinh, vì vậy mỗi thầy, cô giáo phải luôn phấn đấu vươn lên để xứng đáng với vinh dự đó. Thầy giáo phải có những phẩm chất đạo đức cách mạng, đồng thời phải có các phẩm chất của nhà sư phạm, có năng lực chuyên môn nghiệp vụ giỏi.

Ngày nay, người thầy giáo được coi như những cỗ máy cái mang tính quyết định sự nghiệp giáo dục và đào tạo - sự nghiệp đã được Đảng và Nhà nước ta xác định là quốc sách hàng đầu. Để xứng đáng với trọng trách đó, các thầy giáo, cô giáo phải không ngừng học tập về chuyên môn, nâng cao trình độ kiến thức mọi mặt, thực sự trở thành một lực lượng mạnh mẽ về trí tuệ, đủ sức cạnh tranh trong xu thế hội nhập và hợp tác quốc tế. Đồng thời phải trở thành lực lượng tiên phong trong cuộc cách mạng xã hội trên lĩnh vực văn hoá giáo dục, phải trau dồi đạo đức cách mạng, trở thành tấm gương trong sáng để học sinh noi theo.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Ban cấp hành Trung ương Đảng (2024), Kết luận số 91-KL/TW, ngày 12/8/2024 của Bộ Chính trị về việc tiếp tục thực hiện Nghị quyết số 29-NQ/TW trong giai đoạn tiếp theo.
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2024), Hội nghị tổng kết năm học 2023-2024 và triển khai nhiệm vụ năm học 2024-2025.
3. V.I.Lênin, *Toàn tập*, Tập 42, Nxb. Tiến bộ Mát-xcơ-va, 1977.
4. Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, Tập 4, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội 2002.
5. Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, Tập 5, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội 2002.

6. Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, Tập 6, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội 2002.
7. Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, Tập 7, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội 2002.
8. Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, Tập 8, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội 2002.
9. Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, Tập 9, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội 2002.
10. Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, Tập 11, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội 2002.
11. Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, Tập 12, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội 2002.